

'ALI IZMEĐU LJUBAVI I NETRPELJIVOSTI

Morteza
Motahhari

Beograd, 2001.

Morteza Motahhari

‘ALI IZMEĐU LJUBAVI I NETRPELJIVOSTI

Predgovor

Uzvišena i široka ličnost Vođe vernika 'Alija, mir neka je na njega, šira i obuhvatnija je nego što to čovek može svojim umom obuhvatiti i pojmiti. Najveća mogućnost pojedinca pri tome je da odabere jednu ili nekoliko specifičnih, ograničenih oblasti koje će proučavati i istraživati, čime se on treba zadovoljiti.

Jedna od bitnih osobina ove velike ličnosti jeste uticaj kojeg je ostvarivao na ljude, pa bio taj uticaj pozitivan ili negativan. Ili drugim rečima, radi se o njegovoj snažnoj „privlačnosti” i „odbojnosti” koje je izazivao kod ljudi, čime ćemo se pozabaviti u ovom delu.

Svi ljudi nisu isti s obzirom na uticaj koji ostvaruju na duše drugih. Slabija ličnost privlači manju pažnju i slabije pokreće srce. Što je neka ličnost veća i snažnija, utoliko više pobuđuje reakciju u umovima drugih ljudi, premda ta reakcija može biti pozitivna ili negativna. Osobe koje pobuđuju pažnju i izazivaju reakcije postaju teme rasprava, oni o kojima se govori, teme poezije, slikarstva i ostalih umetnosti, postaju junaci priča i književnih dela. Sve ovo itekako se odnosi i na ličnost 'Alija, mir neka je na njega, i to toliko da se ne bi mogao naći sličan primer, a ako već postoji onda ih je jako malo.

Kažu da je Muhammed ibn Šehrašub Al Mazendarani, koji je bio jedan od najvećih šiitskih znanstvenika 7. (13.) stoleća, u vreme kada je pisao svoje čuveno delo: Manaqib (Plemenite besprekornosti), posedovao hiljadu knjiga u svojoj biblioteci koje su nosile isti naslov, a sve su se odnosile na ličnost 'Alija, mir neka je s njim. Osnovno obeležje 'Alija, mir neka je s njim, i ostalih ljudi koji su bili prosvetljeni zrakom Istine, jeste to da su oni okupirali ljudsku svest i pobuđivali na razmišljanje, ali i osvetljavali i grejali ljudska srca duše i veru.

Filozofi poput Sokrata, Platona, Aristotela, Ibn Sinaa ili Dekarta, također su jako dobro umeli navesti ljude na razmišljanje. Vođe društvenih revolucija, posebno u poslednja dva stoleća su pored toga uspevali stvoriti i jednu posebnu vrstu privrženosti među svojim sljedbenicima. Sufijski šejhovi dovode katkada svoje sljedbenike u fazu pokornosti, tako da:

*„Piri mugan ako znak nam dadne
nek pred vinom sve na sedždu padne
Neka vino za stolom nam toče
ako tako Vlasnik krčme hoće”*

(Hafiz)

Međutim, ni u jednom od ovih slučajeva ne vidimo gorljivost i revnost kombinovane sa nežnošću, ljubaznošću, iskrenošću i samilosti, onako kako je historija to pokazala kod 'Alijevih sljedbenika. Ako su Safavidi obratili dervise u armiju sposobnih boraca, onda su to uspeali učiniti radi 'Alijevog, a ne svoga imena. Dobrota i duhovna lepota su nešto sasvim drugo naspram vladavine, traženja koristi i prednosti, što je sve prisutno kod društvenih lidera, korišćenja umom i filozofijom, što čine filozofi, ili dokazivanja vlastite prednosti i nadmoćnosti, što je slučaj kod gnostika.

Poznato je da je jedan učenik Ibn Sinaa rekao svome učitelju:

„Ako vi uz svu svoju pamet i inteligenciju ustvrdite da ste poslanik, ljudi bi vas prihvatili.” Ibn Sina na to nije rekao ništa. Jedne zime prilikom njihovog zajedničkog putovanja Ibn Sina se probudio i zatražio od svog učenika da mu donese vode. Učenik je oklevao i pokušavao da nađe neki izgovor. Koliko god da je Ibn Sina insistirao, njegov učenik se nije mogao odlučiti da na velikoj hladnoći napusti svoju toplu postelju. U tom momentu se sa munare začuo glas mujezina koji je pozivao na namaz. Ibn Sina je uočio da je to dobra prilika da pruži odgovor svome učeniku. Rekao mu je: „Ti si tvrdio da bi me ljudi prihvatili ukoliko bih se proglasio za poslanika, a ti koji si već godinama moj učenik skanjivaš se da na ovoj hladnoći izađeš i doneseš mi vode. Međutim, ovaj mujezin se nakon četiri stotine godina pokorava Poslanikovoj naredbi, pa je stoga napustio svoju toplu postelju i ispeo se na munar da posvedoči Božiju Jednoću i Muhammedovo, a.s., poslanstvo. Pa, pogledaj sada kako je to velika razlika.”

I zaista, filozofi poseduju učenike, ali ne i sljedbenike. Društvene vođe poseduju sljedbenike, ali nisu u stanju da stvore i kompletne ljude. Sufijski šejhovi mogu postići da im ljudi budu pokorni, ali ne mogu uvek od njih načiniti i vernike. 'Ali, pak, poseduje i osobine filozofa i osobine revolucionarnog lidera, i svojstva sufijskog šejha, pa čak i neka obeležja poslanika. Njegova škola je istovremeno i škola uma i promišljanja, i škola revolucije i škola poslušnosti i discipline, ali i škola dobrote lepote i privlačnosti.

Prije nego što je postao pravedni vođa među ljudima, čovek koji je po pravdi presuđivao među njima, 'Ali, mir neka je s njim, prvo je upotpunio i izgradio pravednost u vlastitoj ličnosti. Sabrao je u sebi sve vrline ljudskog bića. posedovao je dubok i dalekosežan um i nježne i obilne osećaje. Sjedinio je u sebi savršenstvo tela i duha. Noću se pri ibadetu odvajao od ovog sveta, a tokom dana bio je aktivan među ljudima. Danju bi ljudi osećali njegovu ljubaznost i nesebičnost, slušali

njegove savete, preporuke i mudre reči, a noću su zvezde obarale svoj pogled pred njegovim pobožnim plačem, a nebesa slušala njegovo zaljubljeničko hvaljenje Boga. On je bio i vladar i mudrac. Bio je i gnostik, ali i vođa društva; asketa, ali i vojnik. Bio je pisac i govornik. Ukratko, bio je potpuni čovek, sa svim vrlinama koje takva ličnost može posedovati.

Ova knjiga predstavlja zbirku četiri predavanja održana od osamnaestog do 21. blagoslovljenog meseca ramazana 1388. – (1969.) godine u Husejnije iršadu u Teheranu. Knjiga se sastoji od uvoda i dva dela. U uvodu se raspravlja općenito o pojmovima privlačnosti i odbojnosti, a posebno o privlačnosti i odbojnosti ljudske ličnosti. U prvom delu razmotrena je privlačnost 'Alija, mir neka je s njim, s obzirom da je on uvek osvajao i osvaja srca ljudi, a također filozofija i korist te njegove snage privlačnosti. U drugom delu prikazana je i pojašnjena 'Alijeva snaga odbojnosti, preko koje je on snažno suzbijao i uklanjao sve što nije bilo u redu. Dokazali smo da je 'Ali, mir neka je s njim posedovao dve vrste snaga, koje mora posedovati svako ko želi biti njegov iskreni sledbenik.

Međutim, da bi se shvatio 'Alijev put nije dovoljno samo biti svestan dvosnažnosti njegove ličnosti. U ovom djelu je pokušano, koliko je to bilo moguće, da se prikaže kakvi su to tipovi ličnosti onih koje je 'Ali privlačio, a kakvi su bili oni koje je suzbijao svojom snagom odbojnosti. Kako često neki od nas koji tvrdimo da smo 'Alijevi sledbenici odbijamo od sebe onakve ličnosti kakve je "Ali privlačio, a privlačimo sebi one kojima je on bio odbojan. U delu o 'Alijevoj snazi odbijanja raspravu smo ograničili na haridžije, premda postoje i druge grupe koje je 'Ali odbijao od sebe. Možda ćemo nekom drugom prilikom, ili barem prilikom pripreme za drugo izdanje knjige, uz ostale ispraviti i ovaj nedostatak. Teškoće vezane za kompletiranje i redigovanje ovih predavanja umanjene su uz pomoć cenjenog gospodina Fethullaha Umidija. Polovina knjige delo je njegovog vrsnog pera, s obzirom da je poslije preuzimanja snimljenih vrpci on zapisivao govorenja,

korigirajući ih i doterujući gde god je to smatrao za shodno. Druga polovina knjige jeste moje izvorno govorenje, ili ono što sam nakon sređivanja predavanja naknadno dodao. Nadam se da će ova knjiga predstavljati korisno i poučno štivo. Molimo Uzvišenog Boga da nas učini istinskim 'Alijevim, mir neka je s njim, sljedbenicima.

11. isfand 1349.

4. muharrem 1391.

2. mart 1971.

Morteza Motahhari

Prvi deo

Zakon privlačenja i odbijanja

Zakon privlačenja i odbijanja je jedan opći zakon koji važi u cijelom poretku stvaranja. Shodno današnjim naučnim saznanjima izvesno je da nijedan delić sveta egzistencije nije izuzet od opšteg zakona privlačnosti. I najkrupnija tela, ali i njihovi najsitniji atomi poseduju ovu tajanstvenu snagu koju nazivamo silom privlačnosti, i svi su oni istovremeno i obuhvaćeni njenim uticajem. Drevni čovek nije shvatio postojanje ovog opšteg zakona, ali je primećivao privlačnost među istovrsnim telima, a neke materije poput magneta ili ćilibara smatrao je simbolima te snage. Svakako on nije shvatao opći odnos privlačnosti među stvarima, budući da je bio upoznat samo s određenim odnosima, kako npr. odnos magneta sa gvožđem ili ćilibara sa slamom.

*Sve su stvari pod ovom kapom nebeskom
u odnosu istom kao ćilibar sa slamom*

Rumi, Mesneviya

U to doba nije se govorilo ništa o sili privlačnosti među ostalim telima, izuzev što se postavljalo pitanje zbog čega se Zemlja nalazi u sredini svemira. Verovalo se da Zemlja plovi u samom središtu svemira zbog toga što na nju sa svih strana deluju sile privlačenja, tako da ona prirodno ostaje u sredini i ne naginje ni na jednu stranu. Drugi su, pak, smarali da nebesa ne privlače Zemlju, nego je odbijaju, a pošto je ta sila odbijanja usmerena ka Zemlji sa svih strana, stvorena je ravnoteža, i kao rezultat toga Zemlja se nalazi u sredini i ne menja svoj položaj.

Takođe je postojalo opšte uverenje o sili privlačenja i odbijanja među biljakama i životinjama, u tom smislu što su bile pretpostavljene tri osnovne sile: sila ishrane, sila rasta i sila reprodukcije. Vezano za silu ishrane, smatralo se da ona u sebi sjedinjuje nekoliko drugih sila: privlačeće, odbijajuće, digestivne i zadržavajuće. Držalo se da u želucu postoji privlačeća sila koja vuče hranu prema njemu, i koja istovremeno odbija neprikladnu hranu. Verovalo se da i u jetri postoji sila koja privlači vodu.

*Kruhu je želudac pravo utočište
džigerica topla sebi vodu ište*

Rumi, Mesneviya

Privlačenje i odbijanje u svetu ljudi

Kad ovde govorimo o privlačenju i odbijanju ne mislimo na takav odnos među spolovima, iako se i tu radi o specifičnoj vrsti privlačnosti. To, međutim, nije tema naše rasprave i, štaviše, to je tema koja traži posebno razmatranje. Dakle, ovde je reč o privlačenju i odbijanju koje postoje među individuama u društvenom životu ljudi. U ljudskom društvu postoje neki oblici saradnje koja je zasnovana na ostvarivanju koristi. Naravno, ni to nije u domenu naše rasprave. Većina prijateljstava i bliskosti ili neprijateljstava i mržnji manifestacija su ljudske privlačnosti ili odbojnosti. Ta privlačnost ili odbojnost utemeljeni su na međusobnoj sličnosti ili različitosti, međusobnoj suprotstavljenosti ili averziji. Uistinu, osnovni uzrok privlačnosti ili odbojnosti treba tražiti u sličnosti ili suprotstavljenosti, kao što je iz filozofskih rasprava jasno da je sličnost uzrok

saveza.

Ponekad dva ljudska bića privlače jedno drugo i oni od srca žele da uspostave međusobno prijateljstvo. Tajna ove pojave ne leži ni u čemu drugom nego u postojanju sličnosti među njima. Kada ne bi bilo sličnosti u pogledima te dve osobe, one ne bi privlačile jedna drugu, niti bi želele da stvore međusobno prijateljstvo. Općenito, njihova međusobna bliskost je dokaz neke sličnosti koja među njima postoji.

U drugom svesku Mesnevice sreće se jedna zgodna priča koja govori o ovome. Naime, neki mudrac video je gavrana i rodu kako žive zajedno kao prijatelji. Naravno, bilo mu je čudno da dve različite ptice žive skupa. Gavran ni izgledom ni bojom ne nalikuje rodu. Mudraca je zanimalo zbog čega su skupa, približio se i video da su oboje hromi.

*Onaj mudrac pričao je jednu čudnu zgodu
gledao sam, kaže, skupa gavrana i rodu*

*Sav zapanjen ostadoh pred ovakvom stvari
htjedoh znati šta je to što njih dvoje spari*

*Kada pridoh bliže, rekoh: "Vidi čuda.
Bez jedne su noge oba sirotana huda"!*

Hromost je dakle zbližila ove životinje. Ljudi, također, nikada bez razloga nisu u međusobnom prijateljstvu, kao što ni bez razloga nisu neprijatelji jedan drugom.

Prema nekim mišljenjima osnov ove privlačnosti ili odbojnosti jeste potreba ili otklanjanje potrebe. Čovek je biće koje ima potrebe i u svojoj biti je stvoren potrebitim. On kroz stalnu aktivnost nastoji popuniti ovu prazninu i zadovoljiti svoje potrebe. To je, međutim, neizvodljivo ukoliko se čovek ne pridruži grupi i kroz zajednicu pokuša ostvariti korist za sebe, a zaštititi se od štete. U ljudskom biću nećemo primetiti nikakvu tendenciju koja nije proistekla iz njegovog instinkta da se nečim okoristi ili od nečega zaštititi. Prema tome, životno iskustvo i iskonska priroda čoveka su učinili takvim da ga nešto privlači ili odbija. On stoga traži ono u čemu vidi dobro po sebe, a udaljuje se od onoga za što smatra da se ne slaže s njegovim ciljevima. Pasivan je spram onoga što mu niti koristi niti šteti. Uistinu, privlačnost ili odbojnost su temelj ljudskog življenja i što su oni manje prisutni u ljudskom životu to je poredak samog života više poremećen. Naposljetku, onaj koji poseduje sposobnost da popuni ove praznine u životima drugih smatraće se privlačnim, dok će onaj koji ne popunjava, nego čak širi ove praznine, biti odbačen od ljudi.

Razlike među ljudima u pogledu privlačnosti i odbojnosti

Što se tiče privlačnosti ili odbojnosti koju izazivaju kod drugih, svi ljudi nisu isti. Mogu se podeliti u više grupa:

1. Ljudi koji niti privlače, niti odbijaju, niti ih neko voli, niti im je neko neprijatelj. Niti izazivaju nečiju ljubav, interes i naklonost, niti bilo čije neprijateljstvo, zavist, mržnju ili zlobu. Oni žive među ljudima poput kamenčića koji ne privlači ničiju

pažnju.

Takvo biće je pasivno i bez ikakvog uticaja. Čovek kod koga ne postoji nikakva poticajna crta (pod poticajnim ne mislimo samo na vrline, nego i na loše strane ličnosti) je poput životinje koja samo jede, spava i živi među ljudima. On je kao ovca koja niti je čiji prijatelj, niti čiji neprijatelj, pa ako se pazi na nju i daje joj se da jede i pije, to je zato što će se čovek jednom okoristiti njenim mesom. Takva osoba ne izaziva niti naklonost, niti suprotstavljenost. Takvi ljudi su bezvredni, prazni i siromašni, jer ljudsko biće ima potrebu da voli i da bude voljeno, ali možemo slobodno reći i potrebu da bude neprijatelj drugome, ali i da njega smatraju neprijateljem.

2. Ljudi koji privlače, ali ne odbijaju. Sa svima su srdačni i prijatni, pa ih poštuju ljudi iz različitih slojeva. Svi ih vole i niko nema ništa protiv njih. Kao što pesnik kaže, po njihovoj smrti muslimani ih okupaju *zemzem* vodom, a Hindusi spale njihovo telo.

*Sa svima budi toliko dobar
da te svi ljudi hvale
muslimani te zemzemom okupaju,
a Hindusi ti tijelo spale*

(Urfi)

Dakle, prema savetu ovog pesnika, čovek bi u društvu koga polovinu čine muslimani koji kupaju svoje mrtve, i to u znak poštovanja vodom *zemzem*, a druga polovina su Hindusi koji spaljuju mrtve i rasipaju njihov pepeo u vetar, treba da

živi tako da ga muslimani prihvataju kao jednog od svojih i žele da ga po njegovoj smrti okupaju zemzem vodom, a Hindusi ga također smatraju svojim i žele po njegovoj smrti spaliti mu tijelo.

Obično se misli da se pod pristojnošću i onim što se danas naziva društvenošću podrazumeva takvo ponašanje kojim čovek postiže da ga svi vole. Međutim, ovo neće prihvatiti čovek koji ima pred sobom određeni cilj i koji sledi određenu ideju i društveni stav, jer on od svoga ponašanja ne traži takvu vrstu lične koristi. Ovakvi ljudi, svidalo se to nekome ili ne imaju samo jedno lice i izričiti su u svojim stavovima, izuzev naravno ako se ne radi o dvoličnjaku. Svi ljudi dakako nisu isti, ne razmišljaju na isti način i ne osećaju isto. Među ljudima postoje pravedni i nasilnici, dobri i loši. U društvu postoje ljudi koji su ispravni i oni koji izrabljuju druge, postoje oni koji su pravedni, ali i nepravedni, pa stoga svi oni ne mogu voleti osobu koja je ozbiljno shvatila određeni cilj zbog koga se sukobljava sa nekim njihovim interesima. Naklonost različitih slojeva i sledbenika različitih ideja može steći samo lažac i dvoličnjak koji se ulaguje ljudima i govori im ono što žele da čuju. Međutim, iskren i postojan čovek će uvek biti voljen od jedne skupine ljudi, dok ga neka druga grupa neće voleti. Oni koji slede isti put kao i on će ga podržati, a oni koji koračaju nekom drugom stazom odbaciće ga i suprotstaviti mu se.

Hrišćani koji svoju veru predstavljaju kao veru ljubavi tvrde da u savršenom čoveku postoji samo ljubav i ništa drugo. Dakle, on poseduje samo snagu privlačnosti. Možda i neki hindusi zastupaju ovakvo stajalište.

U hinduizmu i hrišćanstvu ljubav je ono što najviše upada u oči. Oni kažu kako čovek mora biti ljubazan, odnosno voleti sve što postoji, pošto će nas tako svi voleti. Dakle, tada će nas voleti i oni koji su zli pošto će shvatiti da mi volimo njih.

Međutim, ova gospoda moraju znati da nije dovoljno biti ispunjen ljubavlju, nego se mora i slediti neki put; reći ono Gandijevo: "Ovo je moja vera". Činjenica da se slediti neki put sama po sebi stvara neprijatelja. Ljubav mora biti prožeta istinom, a istina uvek u sebi sadrži određenu odbojnost i neki će joj obavezno biti suprotstavljeni.

I u islamu, također, postoji princip ljubavi. Kur'an predstavlja Časnog Polsanika kao milost svetovima: „A tebe smo samo kao milost svetovima poslali”. (21: 107)

Ali, ljubav koju Kur'an naređuje nije ona ljubav radi koje će čovek sa drugima postupati onako kako bi se to njima sviđalo, a da bi se oni priklonili nama. Ljubav ne znači prepustiti svakoga njegovim htenjima ili potvrđivati ta njegova htenja. To nije ljubav, već licemerstvo i dvoličnost. Prava ljubav je prožeta istinom. Ljubav treba da donese dobro, a ponekad ono što donosi dobro ne uživa našu naklonost. Koliko li je mnogo onih koje neko voli, ali oni ne prihvataju tu ljubav, jer je ona u suprotnosti s njihovim željama, pa na ljubav uzvraćaju neprijateljstvom. Pored toga, logična i racionalna ljubav je ona koja je u interesu zajednice, a ne u interesu pojedinca ili uže grupe. Mnogo je onoga što može predstavljati dobro za pojedinca, dok istovremeno znači zlo za zajednicu.

U istoriji vidimo mnogo velikih reformatora koji su podnosili velike nedaće da bi popravili društvo, ali im je nagrada koju su za to dobili bilo neprihvatanje i progon. Dakle, ni ljubav u svakoj situaciji ne znači privlačnost, nego ona ponekada predstavlja veliku odbojnost i sjedinjuje zajednicu protiv nekog pojedinca.

Abdurahman ibn Muldžem je bio jedan od najljućih 'Alijevih neprijatelja. 'Ali je

dobro znao da mu taj čovek predstavlja opasnog neprijatelja. I drugi su mu govorili da se radi o opasnom čoveku koga bi se trebalo rešiti. Ipak, 'Ali je na to odgovarao: „Zar da ga kaznim prije počinjenog zločina? Ako i jeste moj ubica, onda ja njega ne mogu ubiti, jer on treba ubiti mene, a ne ja njega.” O njemu je 'Ali rekao i sljedeće: „Ja želim njemu da živi, dok on želi da me ubije.”

Drugo, ljubav nije jedini lek za probleme čovečanstva. U određenim situacijama nužni su i strogost, sukobi, pobune i progoni. Islam je vera privlačnosti i ljubavi, ali i vera odbijanja i kažnjavanja.

3. Ljudi koji odbijaju, ali ne privlače. Stvaraju neprijatelje, ali ne i prijatelje. Ovo su, također, manjkave osobe, i pošto su manjkavi, što se tiče ljudskih kvaliteta oni nemaju makar i malobrojnu grupu svojih pomagača, pošto među ljudima uvek postoje oni koji su naklonjeni dobru, mada ponekada njihovo broj može biti jako mali. Kada bi svi ljudi bili pokvareni i zli, onda bi suprotstavljenost ovoj grupi značila ispravnost, ali baš svi ljudi nikada nisu zli, baš kao što nikada svi nisu ni dobri. Prirodno, ukoliko su svi ljudi neprijatelji određene osobe, onda problem treba tražiti u samoj toj osobi, jer kako bi bilo moguće da u njemu postoji dobro, a da ga baš niko ne voli. Ovakvi ljudi, dakle, nemaju nikakvih pozitivnih crta i u njihovom zlu nema nikakvog dobra. Njihovo biće je oporo i tu oporost svi osećaju. U njima ne postoji ništa što bi se sviđalo barem nekolicini.

'Ali, mir neka je s njim, je rekao: „Najnemoćniji od ljudi svih je onaj koji ne može steći prijatelja, a od njega je još nemoćniji onaj ko stekne prijatelja, pa ga izgubi.”

4. Ljudi koji privlače, ali i odbijaju. To su ljudi koji se drže svoga puta i koji se ponašaju sukladno svojim principima. Neke ljude privlače sebi i zadobijaju

njihovu ljubav i naklonost, dok druge odbijaju od sebe. Oni sebi stvaraju prijatelje, ali i neprijatelje. S jednima se slažu, dok su s drugima u nesporazumu.

I ovakvih osoba postoji nekoliko vrsta. Kod nekih je i privlačnost i odbojnost jaka, ponekad su oboje slabi, a nekada je njihov inetenzitet različit. Karakterne ličnosti su one koje poseduju i snažnu privlačnost i snažnu odbojnost, što zavisi od toga koliko je pozitivan ili negativan duh onih s kojima se sučeljavaju. Svakako, i ta snaga ima svoje stupnjeve, koji sežu do te tačke da će oni prijatelji koje su privukli biti spremni dati za njih život, dok će oni koje odbijaju također biti spremni da poginu ispoljavajući svoje neprijateljstvo. Ta trojaka snaga privlačnosti je osobenost Bogu bliskih ljudi, isto kao što je trojaki način pozivanja i upućivanja osobenost Božijih poslanika.

S druge strane treba videti koji su to elementi koji privlače, a koji su oni koji odbijaju. Na primer, ponekada neki element privlači učene ljude, a odbija neuke, dok je ponekad potpuno obrnuto. Ponekada plemeniti i čestiti ljudi bivaju privučeni nekim elementom, dok taj isti element odbija zle i nemoralne osobe, a ponekad vidimo da je situacija sasvim obrnuta. Prema tome prijatelji i neprijatelji, oni koji su privučeni i oni koji su odbijeni nečijom ličnošću, ustvari dokazuju suštinu te ličnosti.

Nije dovoljno posedovati samo snagu privlačnosti ili odbojnosti, ili imati ove snage jako izražene da bi neka osoba bila dostojna poštovanja. Prije će biti da je uzrok tih efekata sama ličnost, a ničija ličnost samim tim što je neko poseduje ne znači da je ta ličnost dobra. Sve vođe u historiji čovečanstva, pa čak i veliki zločinci poput Džingis Kana, Hadždžadža ili Muavije, bili su ljudi koji su posedovali i snagu odbojnosti i snagu privlačnosti. Ukoliko u nečijem duhu ne postoji nikakva pozitivna strana, on nikada neće moći sakupiti hiljade vojnika koji su mu odani i

pokorni njegovoj volji. Ako neko ne poseduje snagu vođenja, on ne može okupiti toliki broj ljudi oko sebe.

Nadir Šah je bio jedna od takvih osoba. Koliko je on samo glava odjekao i koliko očiju izvadio, ali se ipak može konstatovati da je njegova ličnost bila iznimno snažna. Od poraženog i iscrpljenog Irana na kraju safavidske vladavine on je stvorio zapaženu armiju i poput magneta je okupio oko sebe hrabre ratnike, koji su ne samo oslobodili Iran od tuđinske vlasti, nego prodrli do najudaljenijih dijelova Indije i podvrgli pod iransku vlast nove teritorije.

Prema tome, svaka osoba privlači sebi slične, a odbija od sebe drugačije ličnosti. Pravedne i plemenite osoba privlači sebi dobrohotne i pravdoljubive ljude, dok odbija od sebe pokvarenjake, materijaliste i licemjere. Ličnost zločinca, pak, okuplja oko sebe zločince, a odbija od sebe one koji su dobri.

Kao što smo ukazali, postoji još jedna razlika u stepenu snage privlačnosti. Baš kao što je rečeno u Njutnovom zakonu gravitacije da je stupanj privlačnosti veći proporcionalno masi tela i obrnuto proporcionalno udaljenosti među njima, i kod ljudi je snaga privlačnosti ovisna o ličnosti koja izaziva privlačnost i različita je.

'Ali – dvosnažna ličnost

'Ali je jedna od osoba koje su posedovale i snagu privlačnosti i snagu odbojnosti, a obje ove snage su kod njega bile izvanredno snažne. Možda kroz sva stoleća i epohe nećemo naići na ličnost čije su snage privlačnosti i odbojnosti bile jednake 'Alijevim. Imao je istinske prijatelje, verne, spremne na žrtve, ljude koji su kao oganj izgarali od ljubavi prema njemu. Njihov najveći ideal i ponos bio je dati život

na njegovom putu i zbog prijateljstva prema njemu zaboravljali su na sve ostalo. Od 'Alijeve smrti prošle su godine, pa čak i stoleća, ali ova 'Alijeva privlačnost još uvek sija istim sjajem.

Za vreme njegovog života oko 'Alija su se okupljali plemeniti i časni ljudi, bogobojaznici, odane osobe, strpljivi, verni, milostivi i pravedni ljudi, i životopis svakog od njih predstavlja jedno poučno delo, a nakon njegove smrti tokom hilafeta Muavije i Umajada mnogi ljudi su hapšeni zbog zločina prijateljstva prema 'Aliju, izlagani su najokrutnijim mučenjima, ali niti koraka nisu ustuknuli u svojoj ljubavi prema 'Aliju, ostajući mu verni do kraja svojih života.

Međutim, sa drugim ličnostima nije ovakav slučaj. Sa njihovom smrću umire i spomen na njih, tako da se može reći da su oni zaista pokopani. Što se ljudi Istine, pak, tiče, oni telom umiru, ali ljubav i sklonost koje oni potiču proticanjem vekova bivaju sve briljantniji. U historiji čitamo da su godinama i stolećima nakon 'Alijeve smrti ljudi koji su ga voleli smiono stajali pred kopljima neprijatelja.